

ДЕМОГРАФІЧНИЙ ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ ОСВІТИ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В США

Чаграк Наталія Ігорівна

кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ, Україна

Науково-технічний та соціально-економічний розвиток у Сполучених Штатах спричинив суттєві зміни характеру та інтенсивності демографічних процесів, які започаткували складний і суперечливий комплекс наслідків на довготривалу перспективу. Насамперед це стосується такого явища як постаріння населення, яке виразно спостерігається протягом останнього п'ятдесятиліття. Характерною тенденцією демографічних процесів у США стало активне довголіття зростаючої когорти людей похилого віку. Це дозволяє розглядати процес старіння населення з демографічної, економічної і соціальної точок зору. Зростання чисельності осіб похилого віку збільшує видатки держави на соціальні потреби, знижує дієздатність всього інституту соціального забезпечення, впливає на рівень доходів громадян. Старіння населення ставить нові вимоги у медичній, рекреаційній, освітній, культурній сферах та в інших, пов'язаних з організацією життя та обслуговуванням людей похилого віку, що означає необхідність значних капіталовкладень і додаткового контингенту працівників соціальної сфери.

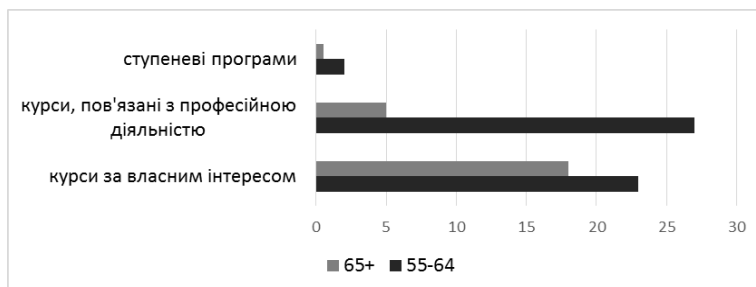
Згідно з даними демографічної ситуації у США, минуле століття характеризується поступовим старінням населення і збільшенням тривалості життя. Середня тривалість життя людини, народженої на початку ХХ ст., становила 47 років, тоді як на початку ХХІ ст. – 77 років. Завдяки значним досягненням у медичній галузі та поліпшенню умов життя спостерігається не тільки зростання тривалості життя, а й підвищення його якості і, відповідно, потреб (зокрема культурних та освітніх) людей похилого віку. Починаючи з

1970-х рр. середня тривалість життя зросла суттєво – на 15-20 років і в 2012 р. цей показник становив 18, 6 р. (19, 8 для жінок і 17, 1 для чоловіків) [1]. Тобто американці «отримали» в середньому 15-20 років пост-пенсійної фази життя, яку необхідно провести змістовно і корисно [5]. Таким чином, з середини ХХ ст., у Сполучених Штатах відбувалися безпрецедентні демографічні зміни: все більше людей, яким за 60, живуть не просто довше, але й здоровіше й активніше життя після виходу на пенсію, а часто також прагнуть інтелектуального стимулювання, шукаючи нові можливості й моделі для навчальної діяльності [7, с. 100].

На динаміку процесу постаріння населення США вплинуло й інше важливе явище – збільшення сегмента людей похилого віку в загальній структурі американського населення спричинене досягненням відповідного віку когортою «бєбїбумерів» (покоління, народжених у період 1946 – 1964 рр.). На початку ХХІ ст. генерація «бєбїбумерів» вступила у фазу пенсійного / похилого віку, що, відповідно, ознаменувало новий виток розвитку підходів до пост-пенсійного періоду життя людини. В історії американського суспільства ця когорта характеризується найвищим рівнем матеріального і соціального забезпечення, освіти і здоров'я. Вивчаючи соціальний розвиток постіндустріальних суспільств Великої Британії і США, британський соціолог П. Ласлетт (P. Laslett, 1991) дійшов висновку, що покоління пенсійного віку кінця 1950-х – початку 1960-х рр. стало першим з прийнятною мірою «соціального достатку» – воно володіло вільним часом, хорошим здоров'ям і належним фінансовим забезпеченням, щоб визначати вид своєї діяльності у тривалій активній стадії життя – «третьому віці» [3]. В результаті мільйони людей похилого віку сьогодні є активними учасниками дозвілля, туризму, спорту і рекреації. Також суттєво зросла кількість осіб похилого віку з вищою освітою: у 2006 р. 19,5% американців похилого віку мали як мінімум ступінь бакалавра [6]. За результатами Національного освітнього статистичного дослідження у США, з 1970 р. частка осіб від 55 років, які беруть участь в освітніх програмах, значно збільшилася; протягом 1990-х рр. відсоток людей віком 66-74, які були

учасниками принаймні однієї програми для «старших дорослих», підвищився більш, ніж удвічі – з 8,4% у 1991 р. до 19,9% у 1999 р. Загалом, у 2006 р. близько 30 відсотків старших американців було залучено в освітні програми коледжів та університетів. Зокрема, «молодші люди похилого віку» (55-64 роки) вибирають курси, пов'язані з професійною діяльністю, очевидно для продовження трудової кар'єри, та курси за власним інтересом. Серед «старших людей похилого віку» (65+) популярними є в основному курси за інтересами (див. Діаграма 2).

Діаграма 2. Участь осіб похилого віку в освітніх програмах вищих навчальних закладів США, %

Джерело: адаптовано автором згідно з даними U.S. Department of Education, National Center for Education Statistics, 2007.

Демографічні тенденції постаріння населення і стрімкий науково-технічний прогрес у США в середині 1970-80-х рр. сприяв активному залученню старших дорослих до здобуття вищої освіти. На державному рівні Конференція Білого Дому з проблем старіння (White House Conference on Aging), яка вперше відбулася у 1971 р., визначила освіту базовим правом людини та невід'ємною складовою успішного старіння [2, с. 17]. Конгрес США закріпив на законодавчому рівні право осіб похилого віку здобувати освіту, але цей проект не отримав належного фінансового забезпечення. Крім того, відповідно до Акту 39, федеральні законодавства приймали постанову, яка давала можливість особам, старшим 65 років, безоплатно здобувати освіту в коледжах, хоча ця програма також не була повністю профінансована [2, с. 18]. Незважаючи на це, такі кроки можна вважати достатньо прогресивними на той час, однак вони ставили перед старшими дорослими вимогу асиміляції, тобто

долучення і пристосування їх потреб до вже наявних освітніх програм, оскільки спеціально розроблених для людей цієї вікової групи ще не було. Американський геронтолог Г. Муді (H. Moody) визначав три передумови створення спеціальних навчальних програм для старших дорослих: а) відхилення (довший час не було потреби для таких програм); б) адаптація (освіта була способом подолання беззмістовності пост-пенсійної фази життя людини); в) самоактуалізація (навчальна діяльність осіб похилого віку розглядається як засіб подальшого особистісного розвитку) [4, с. 1].

На макрорівні відбувається виразне переосмислення підходів до процесів старіння й старості: суспільство покликане розвиватися швидкими темпами, перебуваючи під керівництвом людей старшого віку, або ж з людським капіталом, в якому значний сегмент займають люди похилого віку. Важливо зазначити, що сучасна модель соціальної політики США зосереджується на реалізації збалансованого розвитку населення згідно з віком та статтю, а також з розвитком його здібностей та умінь. Тобто для забезпечення найкращої якості життя усіх громадян беруться до уваги всі людські ресурси, створюючи умови для соціальної адаптації та реадaptaції людей похилого віку з метою перетворення їх на активний сегмент людського капіталу. Дієвим механізмом соціальної адаптації та суспільної інтеграції людей похилого віку є освіта. Дослідження доводять, що пізня (пост-пенсійна) фаза життя людини, яка в останні десятиліття демонструє значне зростання кількості років, надає можливості для змістовного і корисного використання вільного часу, подальшої реалізації особистості, підтримання незалежності, що є надважливим як для самої людини, так і для суспільства. Це, відповідно, стимулює розвиток освітніх програм для людей похилого віку.

Список використаних джерел:

1. Administration on Aging, 2009. A Profile of Older Americans. – <http://www.aoa.gov/AoARoot/Aging-Statistics/Profile/2009/4.aspx>

2. James K. L. Rethinking art education for older adults: an ethnographic study of the University of the Third Age. – Dissertation submitted in partial fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy, 2008. – The Pennsylvania State University. – 416 p.
3. Laslett P. A. Fresh Map of Life: The Emergence of the Third Age. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1991.
4. Moody H. Philosophical presuppositions of education for old age // Educational Gerontology. – 1976. – No. 1. – P. 1–16.
5. National Center for Health Statistics. Health, United States, 2012. – Hyattsville, MD, 2013. – 506 p.
6. U.S. Department of Education, National Center for Education Statistics, 2007.
7. Wald R. Studies on Aging for the Older Adults // The LLI Review. – Fall, 2007. – P. 99 – 104. – P. 100.